

Овај пројекат финансира
Европска унија

#ЕУ
ЗА ТЕБЕ

PREDLOG PRAKTIČNE POLITIKE

Za smanjenje nezaposlenosti mladih u Zaječaru

Timočki Omladinski Centar
Zaječar, 2022

NACIONALNA
KOALICIJA ZA
DECENTRALIZACIJU

UVOD:

Cilj definisanja predloga ove praktične politike je da kroz analizu nacionalnog i lokalnog konteksta analizira ambijent tržišta rada za mlade u Zaječaru, te da uvidi probleme sa kojima se mladi sreću na ovom polju, i pronađe adekvatne predloge koji će uticati na smanjenje nezaposlenosti mladih u Zaječaru. Ambijent tržišta rada na lokalnu nije na zavidnom nivou, obzirom da ponuda poslova nije dovoljna kako bi se svim mladima obezbedilo sigurno zaposlenje. Ne postojanje izbora za višim i visokim obrazovanjem na lokalnu znači da mladi koji žele da nastave svoje školovanje odlaze u veće gradove/univerzitetske centra, a često zbog boljih prilika za zaposlenjem i ostaju u tim gradovima. Sagledavanje nacionalnog i lokalnog konteksta na temu nezaposlenosti mladih podrazumeva prikaz dostupnih podataka o nezaposlenim mladima, kao i pregled strategija i akcionih planova na nacionalnom i lokalnom nivou, te i preporuke Evropske unije. Veoma je izazovno zadržati mlade na lokalnu, zato je veoma važno osnažiti aktere koji mogu pružiti obuke, stručnu podršku i sticanje radnog iskustva.

NACIONALNI KONTEKST: Srbija

Nezaposlenost mladih u Srbiji predstavlja jedan od gorućih problema čije rešavanje podrazumeva uključenost svih društvenih aktera. Podaci Zavoda za statistiku Evropske unije (Eurostat) za Srbiju pokazuju da je stopa nezaposlenosti mladih (osobe od 15 do 29 godina) u Vojvodini u 2021. godini bila 16,4 odsto, a u beogradskom regionu 16,5 procenata. U Šumadiji i Zapadnoj Srbiji bilo je još više nezaposlenih (23,5 odsto), a u regionu Južne i Istočne Srbije ova stopa je bila najveća (24,8 procenata). Slična je situacija i kada je reč o ukupnoj stopi nezaposlenosti u Srbiji. Najniža je bila u regionu Beograda (8,9 procenata) i u Vojvodini – 9,5 odsto. U regionu Šumadije i Zapadne Srbije bilo je 12,7 odsto nezaposlenih, dok je u regionu Južne i Istočne Srbije najlošija situacija, sa stopom nezaposlenosti od 13,7 procenata. Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku na osnovu Ankete o radnoj snazi za četvrti kvartal 2022. godinu u četvrtom kvartalu 2022, u odnosu na četvrti kvartal 2021. godine, stopa nezaposlenosti je manja za 0,6 % procentnih poena (p.p) zaposlenosti je neznatno povećana, za 0,1 p.p. U populaciji mladih, starosti 15–24 godine, broj nezaposlenih je smanjen za 12 500, ali je smanjena i ukupna populacija mladih (15–24), i to za skoro 9 000 na međugodišnjem nivou. Ukupna zaposlenost mladih povećana je za 2 200 (1,3%), pri čemu je broj zaposlenih žena veći za 11 200 (20%), dok je broj zaposlenih muškaraca smanjen za 9 000 (8,6%).

Stopa nezaposlenosti mladih na međugodišnjem nivou smanjena je za 4,4 p. p. i u četvrtom kvartalu 2022. godine iznosila je 24,3%. U istom periodu, stopa nezaposlenosti mladih u muškoj populaciji povećana je za 0,8 p.p., dok je u populaciji žena smanjenje stope nezaposlenosti iznosilo 13,1 p.p. U četvrtom kvartalu 2022. godine stopa nezaposlenosti muškaraca starosne dobi 15–24 godine iznosila je 27,7%, dok je u populaciji žena iste starosne dobi bila 18,8%. Ovakav odnos stope nezaposlenosti između muške i ženske populacije mladih, gde je stopa nezaposlenosti žena niža od stope nezaposlenosti muškaraca, predstavlja izetak koji se retko javlja. Tzv. NEET stopa, odnosno udeo mladih uzrasta 15–24 godine koji niti rade niti su u procesu obrazovanja ili obuke u ukupnoj populaciji mladih iznosila je 11,9%, što u odnosu na četvrti kvartal 2021. godine predstavlja smanjenje od 3,7 p. p. Kod populacije

uzrasta 15–29 godina stopa NEET bila je na nivou od 15,2% i beleži međugodišnji pad od 2,2 p. p.

Pored toga, polovina onih koji jesu zaposleni, imaju radno mesto koje ne ispunjava osnovne kriterijume "pristojnog rada" - ili je zaposlenje neformalno, ili je honorarno, ili posao zahteva kvalifikacije niže od onih koje mlada osoba ima. Pokretanje biznisa predstavlja jedno od rešenja za one koji naginju ka preduzetništvu.

Preduzetništvo je glavni pokretač inovativnosti, konkurentnosti i privrednog rasta u jednoj sredini, što pokazuje i preporuka Evropske unije da se preduzetništvo što ranije uključi u obrazovanje mladih ljudi. Na nivou Evropske unije usvojen je veliki broj dokumenata, među kojima su posebno istaknute mere koji unapređuju položaj mladih preduzetnika, koji su jedan od osnovnih stubova za rast privrede u celini. Dokumenta posebno ističu da je jedan od osnovnih preduslova za unapređenje uslova za kvalitetan razvoj omladinskog preduzetništva obezbeđivanje primarnih uslova i prava, kao što su pristojni uslovi života i rada i pravo na kvalitetno obrazovanje i obuku. Srbija je zemlja koja se nalazi u procesu pristupanja Evropskoj uniji, gde je do sada u pregovaračkom procesu otvoreno 23 pregovaračkih poglavlja, a privremeno zatvorena dva, koja se neposredno odnose na mlade a to su – poglavlje 25 – nauka i istraživanje i poglavlje 26 – obrazovanje i kultura. Međutim, jedno od otvorenih pregovaračkih poglavlja u pristupnim pregovorima i koje se direktno tiče i unapređenje okvira i okruženja za razvoj omladinskog preduzetništva u Srbiji jeste poglavlje 20 koje se odnosi na preduzetništvo i industrijsku politiku. Srbija je umereno pripremljena u oblasti preduzetništva i industrijske politike prema poslednjem izveštaju Evropske komisije za Srbiju za 2022. godinu. Uopšteno posmatrano, postignut je izvestan napredak, naročito usvajanjem Akcionog plana za Strategiju državnog vlasništva i upravljanja privrednim subjektima koji su u vlasništvu Srbije. Ono što je ostalo kao preporuka iz 2021. godine odnosi se na usvajanje nove Strategije politike razvoja MSP i preduzetništva, s obzirom da je prethodna istekla 2020. godine. Što se tiče poglavlja 19 Socijalna politika i zapošljavanje Srbija je umereno pripremljena u oblasti socijalne politike i zapošljavanja. Postignut je ograničen napredak u vezi sa preporukama iz 2021 godine, preduzimanjem koraka za postepeno uspostavljanje šeme Garancije za mlade, dok plan implementacije tek treba da bude usvojen. Budžetska izdvajanja za aktivne politike tržišta rada su se dodatno smanjila u 2022. U narednom periodu Srbija treba naročito da obezbedi adekvatne finansijske i institucionalne resurse za zapošljavanje i socijalnu politiku, koji bi sistematičnije bili usmereni na mlade, žene i dugoročno nezaposlene; posebno, treba da preduzme korake za uspostavljanje i sprovođenje Garancije za mlade, tako što će izraditi plan sprovođenja Garancije za mlade. Što se tiče drugih dokumenata na nacionalnom nivou u kome je prepoznato omladinsko preduzetništvo, zapošljavanje i samozapošljavanje mladih to su: Strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine, Strategija pametne specijalizacije u Republici Srbiji za period od 2020. do 2027. godine, Strategija o ekonomskim migracijama Republike Srbije za period 2021 do 2027 godine, Nacionalna Strategija za mlade 2022. do 2030. godina. Ono što je bitno znati kada se govori o omladinskom preduzetništvu, jeste da se mladi preduzetnici svrstavaju u početnike u poslovanju i da su kako lokalni, tako i nacionalni programi podrške opredeljeni za početnike u poslovanju, definisani za sve koji otpočinju biznis u godini koja prethodi pozivu, odnosno biznisi koji su u prvoj godini poslovanja. Postoji sve veći broj programa koji se bave mentorskom podrškom mladim preduzetnicima. Ove vrste programa se razvijaju od strane udruženja mladih preduzetnika, ali

od strane udruženja preduzetnika i poslovnih ljudi koja okupljaju veliki broj ostvarenih i uspešnih preduzetnika sa ciljem da u okviru svog društveno odgovornog poslovanja podstiču razvoj preduzetništva mladih. Postoji i veliki broj programa mentorske podrške koji organizuju organizacije civilnog društva, udruženja poslodavaca, fondacije i dr.

LOKALNI KONTEKST: Zaječar

Prema poslednjim podacima Republičkog zavoda za statistiku iz 2011 godine u Zaječaru živi 9600 mladih od 15 do 29 godina, još uvek nisu dostupni podaci poslednjeg popisa stanovništva iz 2022. godine, ali s obzirom da prvi preliminarni rezultati tog popisa daju podatak o smanjenju ukupnog broja stanovnika od čak 495.975 hiljada ljudi, odnosno 6,9 odsto, to je pokazatelj koji verovatno ukazuje i na smanjenje broja mladih u Zaječaru. Prema poslednjim informacijama iz marta meseca 2023. godine na evidenciji Zavoda za zapošljavanje Zaječar je ukupno bilo 510 prijavljenih mladih od 19 do 29 godina. Ovaj podatak, zaravo, pokazuje da veliki broj mladih ljudi i ne koristi usluge zavoda za zapošljavanje i da nisu na njihovoj evidenciji.

Ono što bi sigurno trebalo pomenuti su i mogućnosti za formalnim obrazovanjem u Zaječaru jer je upravo to razlog odlaska mladih ljudi nakon završenog srednjeg obrazovanja. U Zaječaru postoji pet osnovnih škola i četiri srednje: medicinska, ekonomsko-trgovinska, gimnazija i tehnička škola, međutim, kada je reč o visokom obrazovanju, u samom gradu ne postoji nijedan fakultet, sem Fakulteta za menadžment, ali on nema reputaciju kvalitetnog programa, već ga najčešće upisuju oni koji nemaju mogućnosti za studiranje van mesta stanovanja. Ne postojanje kvalitetne ponude za nastavkom školovanja nakon srednje škole i nedovoljna ponuda za zaposlenjem stvara ambijent u koji se mladi retko vraćaju, te većina mladih, koji odu na studije u neki od univerzitetskih gradova, tamo i traže posao i mogućnosti za razvoj karijere.

Zaječar je 2008. godine dobio status grada, a 2014. godine je svrstan u drugu kategoriju razvijenosti¹ i time je znatno smanjena mogućnost za fondove i donatore koji svoja sredstva usmeravaju ka opštinama treće i četvrte kategorije razvijenosti. A prema izveštaju NALED-a iz 2022. godine², Zaječar je u procesu sertifikacije za grad sa povoljnim poslovnim okruženjem. Sertifikacija podrazumeva da je neophodno da grad ispuni obavezne i eliminišiću kriterijume, a neki od njih mogu uticati i na smanjenje nezaposlenosti mladih, i tu bi izdvojili: Strateški plan razvoja grada u kojem bi bio definisan cilj vezano za razvoj privrede kroz stvaranje prilika za dostojanstvenim radom, kao i osnivanje Privrednog saveta koji bi trebalo da daje savete gradskim zvaničnicima vezano za pitanja i probleme poslovne zajednice.

Nevezano za gore pomenuti proces sertifikacije, a što je važno za ovu temu je i Lokalni akcioni plan za mlade koji je važio od 2018. do 2022. godine definisao je, kao jedan od opštih ciljeva, unapređenje zapošljavanja, zapošljivosti i preduzetništva mladih. Lokalna samouprava je

¹ Uredba o utvrđivanju jedinstvene liste razvijenosti regiona i jedinica lokalne samouprave za 2014. godinu, <https://ras.gov.rs/uploads/2019/01/uredba-o-utvrdivanju-jedinstvene-liste-razvijenosti-regiona-i-jedinica-l-2.pdf>

² https://naled.rs/htdocs/Files/08921/BFC_SEE_sertifikacija_2022_eng.pdf

krajem 2022. godine formirala je radnu grupu za izradu Lokalnog akcionog plana za mlade, pa se nadamo da će ponovo prepoznati ovaj cilj, a da će lokalna samouprava pronaći metode da ulaže u ostvaranje ovog cilja. Pored ovoga, lokalna samouprava grada Zaječara je donela odluku i o izradi Plana zapošljavanja za 2022 do 2025. godine koji može imati veliku ulogu u rešavanju problema nezaposlenosti mladih. U prvoj polovini 2022. godine osnovan je i Lokalni savet za zapošljavanje³, međutim, to telo je neaktivno u praksi i do sada nije sazvan nijedan sastanak.

Nacionalna služba za zapošljavanje ima nekoliko programa isključivo za mlade, ali druge programe koji, takođe mogu koristiti, kao što su subvencije za samozapošljavanje, zatim, sprovođenje javnih radova, refundaciju troškova podrške i subvenciju zarada za osobe sa invaliditetom. Kada je reč o merama za mlade, tu su: mere pripravnštva za mlade sa srednjim i visokim obrazovanjem, mere sticanja praktičnih znanja i stručne prakse. Ove mere podstiču pravna lica da pruže mladima priliku za sticanje radnog iskustva.

PREPORUKE ZA SMANJENJE NEZAPOSLENOSTI MLADIH

1. Definirati cilj smanjenje nezaposlenosti mladih kroz lokalne planove. Nezaposlenost mladih prvo mora biti prepoznata kroz lokalne planove, s toga je prva preporuka da se mere, koje će uticati na povećanje zapošljavanja i samozapošljavanja mladih, prepoznaju u Strateškom planu razvoja grada, Lokalnom akcionom planu za mlade i Planu zapošljavanja.
2. Lokalni savet za zapošljavanje treba biti funkcionalan i otpočeti sa radom na izradi Lokalnog plana zapošljavanja.
3. Obrazovanje kroz formalne i neformalne programe treba biti naročito usmereno na sticanje digitalnih veština kako bi se povećao kvalitet radne snage mladih i isplativost, dok ujedno treba biti usmereno i na sticanje preduzetničkih veština.
4. Promovirati digitalizaciju poslovanja kod preduzetnika, malih i srednjih preduzeća, i upravo njih povezati sa mladima koji su stekli digitalne veštine.
5. Promovirati fondove za pokretanje samostalnog biznisa i prepoznati aktere koji mogu pružiti podršku prilikom apliciranja na ove fondove.
6. Promovirati mogućnosti za rad putem interneta.
7. Kreirati pogodan ambijent za započinjanje biznisa kroz povlastice za mlade početnike koje će se ogledati u ponudi lokala ili zemljišta u vlasništvu lokalne samouprave, a po povlašćenju ceni, zatim, povlašćene cene komunalnih usluga.
8. Promovirati meru poreskog oslobađanja za početnike u poslovanju i one koji su na evidenciji NSZ-a duže od 6 meseci.⁴
9. Osnovati Privredni savet prema preporuci NALED-a, te definirati kakve su potrebe za radnom snagom na lokalnom tržištu rada i u skladu sa potrebama definirati obuke za nezaposlene mlade.

³ "Sl. list grada Zaječara", br. 9/2022,

http://demo.paragraf.rs/demo/combined/Old/t/t2022_05/ZA_009_2022_005.htm

⁴ <https://www.uzmiracun.rs/stranica-poresko-oslobadjanje-pocetnika-u-poslovanju-16160>

10. Promovisati usluge karijernog vođenja i savetovanja, a naročito kod učenika završnih godina srednjih škola i nezaposlenih mladih.
11. Promovisati usluge NSZ-a u celosti kako bi se smanjio broj mladih koji su nezaposleni, a nisu na evidenciji NSZ-a.
12. Prepoznati mlade koji su na evidenciji NSZ-a duže od 6 meseci i omogućiti im obuke kako bi stekli dodatna znanja i veštine, a sve kako bi povećali svoje mogućnosti za zaposlenjem i samozaposlenjem.
13. Prepoznati mlade iz osetljivih grupa: Romi, osobe sa invalidietom, samohrani roditelji i mladi u NEET statusu, koji su u većem riziku od nezaposlenosti, a koji se nalaze na evidenciji NSZ-a ili su korisnici usluga Centra za socijalni rad, te im ponuditi odgovarajuće obuke za sticanje znanja i veština.
14. Unaprediti izvore podataka o mladima u riziku od nezaposlenosti kroz sprovođenja ankete za sve učenike završnih godina srednjih škola u Zaječaru, te definisati ko su učenici koji neće ići na dalje školovanje, odnosno one koji će tražiti posao nakon završenog srednješkolskog obrazovanja.
15. Olakšati tranziciju korisnika novčane socijalne pomoći, tako što će im biti omogućeno da novčanu pomoć primaju do prvog zaposlenja tj. da novčana socijalna pomoć ne bude ukinuta odmah nakon prijave u NSZ, odnosno da novčana socijalna pomoć ne bude ukinuta u prvoj godini osnivanja samostalnog biznisa.
16. Promovisati mogućnosti za zaposlenjem i obuke u domenu infomacionih tehnologija, kreativnih industrija i zelene ekonomije.

Literatura:

- Strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine,
- Strategija pametne specijalizacije u Republici Srbiji za period od 2020. do 2027. godine,
- Strategija o ekonomskim migracijama Republike Srbije za period 2021 do 2027 godine,
- Nacionalna Strategija za mlade 2022. do 2030. godina
- Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine
- Strategija razvoja digitalnih veština u Republici Srbiji za period od 2020 do 2024. godine
- Strategija UN za mlade
- Evropska komisija, Republika Srbija, Izveštaj za 2022. godinu
- Digitalni obrazovni akcioni plan EU 2019-2027

The page features a white background with decorative geometric shapes in teal, orange, maroon, and grey-blue. These shapes are primarily triangles and trapezoids, scattered around the perimeter of the page. The text is centered at the bottom.

“Ova publikacija objavljena je uz finansijsku pomoć Evropske unije.
Za sadržinu ove publikacije odgovorno je isključivo udruženje “TOC”
i ta sadržina nipošto ne odražava stavove Evropske unije.”